

Τεχνικές Έρευνας

Ε. Ζέτου

Ε' εξάμηνο 2010-2011

Εισήγηση 10^η

Κατασκευή Ερωτηματολογίων

ΣΚΟΠΟΣ

Η συγκεκριμένη εισήγηση έχει σαν σκοπό να δώσει τις απαραίτητες γνώσεις στο/στη φοιτητή/τρια για τον τρόπο διεξαγωγής μιας έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίων.

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

- Κατασκευή ερωτηματολογίου (επιλογή ερωτήσεων και τρόπος απαντήσεων).
- Πιλοτική έρευνα.
- Επιλογή δείγματος και τρόπος συλλογής των δεδομένων.
- Ανάλυση των δεδομένων, εξαγωγή συμπερασμάτων και αναφορά των συμπερασμάτων.
- Παρουσίαση ενός ερευνητικού σεναρίου με τη χρήση ερωτηματολογίων.

Από θα είναι και το αντικείμενο της εργασίας τους για το e-class.

ΘΕΩΡΙΑ

Στην περιγραφική έρευνα ένα μέσο συλλογής δεδομένων είναι το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι το πιο βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στον συνεντευκτή και στον ερωτώμενο. Αποτελείται από μια σειρά ερωτήσεων πάνω σε θέματα που απαιτούν πληροφορία από τον ερωτώμενο. Τα ερωτηματολόγια καταγράφουν πληροφορίες, στάσεις, απόψεις, συμπεριφορές, γνώσεις των ερωτώμενων. Υπάρχουν δυο τρόποι χρήσης των ερωτηματολογίων: αυτό που αποστέλλεται ταχυδρομικά και αυτό που γίνεται πρόσωπο με πρόσωπο. Οι πληροφορίες που συλλέγονται από τους δυο αυτούς τρόπους διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Τα προβλήματα που προκύπτουν από την τεχνική του ερωτηματολογίου είναι όμοια είτε

πρόκειται για γραπτό ερωτηματολόγιο, είτε πρόκειται για δομημένη συνέντευξη. Όταν κατασκευάζουμε ή χρησιμοποιούμε κάποιο έτοιμο ερωτηματολόγιο, πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι το μειονέκτημά του είναι ότι οι απαντήσεις που παίρνουμε και τα συμπεράσματα που εξάγουμε βασίζονται πάνω σ' αυτά που οι ερωτώμενοι ισχυρίζονται ότι κάνουν, πιστεύουν ή αρέσουν, χωρίς να είναι αυτή η πραγματικότητα. Δηλαδή δεν είμαστε σε θέση να ελέγξουμε την ειλικρίνεια των απαντήσεων και αυτό αποτελεί περιορισμό στη χρήση των ερωτηματολογίων. Πριν επιλέξουμε το είδος του ερωτηματολογίου (ταχυδρομικά ή συνέντευξη) που θα χρησιμοποιήσουμε, πρέπει να ελέγξουμε τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα του κάθε τρόπου συλλογής των πληροφοριών και πως θα έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα.

1. *Κριτήρια επιλογής*: η ακρίβεια των αποτελεσμάτων. Το γραπτό ερωτηματολόγιο ενδείκνυται όταν οι ερωτήσεις είναι ξεκάθαρες (δεν χρειάζονται εξηγήσεις) και είναι καλά δομημένες.
2. *Ειλικρίνεια των απαντήσεων*: το γραπτό ερωτηματολόγιο δεν παρέχει καμιά βεβαιότητα ότι απαντήθηκε με ειλικρίνεια και επίσης λείπει το αυθόρμητο της απάντησης όπως στη συνέντευξη. Πιθανά όμως ο ερωτώμενος καλύτερα να απαντά γραπτά χωρίς το άγχος της παρουσίας του συνεντευκτή. Για λεπτά θέματα καλά είναι να προτιμώνται τα ανώνυμα γραπτά ερωτηματολόγια.
3. *Το επίπεδο πληροφόρησης*: στο σημείο αυτό υπερτερεί η συνέντευξη, γιατί βοηθά τον ερωτώμενο να απαντήσει όταν δυσκολεύεται σε κάποιες ερωτήσεις.
4. *Το επίπεδο του ερωτώμενου*: πρέπει το μορφωτικό επίπεδο του ερωτώμενου να είναι τέτοιο που να του επιτρέπει να απαντήσει με σαφήνεια και ακρίβεια.
5. *Το κόστος*: πρέπει να υπολογισθεί το ταχυδρομικό κόστος, που είναι σχετικά μικρό, αλλά δεν εγγυάται την απάντηση όλων.

Στάδια της έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίου

Οι ενέργειες που πρέπει να ακολουθήσει ο ερευνητής για να διεξάγει μια έρευνα με ερωτηματολόγιο είναι οι ακόλουθες:

1. *Σκοπός της έρευνας*: πρέπει να καθορίσει το σκοπό της έρευνας ξεκάθαρα και έπειτα να επιλέξει τον τίτλο του ερωτηματολογίου.

2. **Οριοθέτηση του δείγματος:** ανάλογα με το σκοπό της έρευνας να επιλέξει το δείγμα που θα χρησιμοποιήσει.
3. **Κατασκευή του ερωτηματολογίου:** πρέπει να επιλέξει το είδος των ερωτήσεων, αλλά και των απαντήσεων.
4. **Διεξαγωγή μιας πιλοτικής έρευνας:** πραγματοποιεί μια πιλοτική έρευνα με μικρό δείγμα.
5. **Σύνταξη μιας συνοδευτικής επιστολής:** συντάσσει μια επιστολή που περιγράφει το θέμα, τη σημαντικότητα, τις λεπτομέρειες της έρευνας και ζητάει ευγενικά τη συμμετοχή τους και το να απαντήσουν ειλικρινά στο ερωτηματολόγιο.
6. **Ταχυδρόμηση των ερωτηματολογίων:** ταχυδρομεί τα ερωτηματολόγια και τις συνοδευτικές επιστολές, αφού εξασφαλίσει τις διευθύνσεις των συμμετεχόντων.
7. **Ταχυδρόμηση εκ νέου επιστολής σ' αυτούς που δεν απάντησαν:** μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα, ξαναστέλνει μια επιστολή για υπενθύμιση σε αυτούς που άργησαν να απαντήσουν.
8. **Ανάλυση των δεδομένων:** μετά τη συλλογή των ερωτηματολογίων, κωδικοποιεί τις απαντήσεις, ώστε έπειτα να αναλύσει τα δεδομένα (έχει επιλέξει τη στατιστική ανάλυση που θα χρησιμοποιήσει).
9. **Εξαγωγή των συμπερασμάτων:** αφού αναλύσει τα αποτελέσματα, εξάγει τα συμπεράσματα της έρευνας.
10. **Προετοιμασία της αναφοράς της έρευνας:** καταγράφει τα συμπεράσματα παρουσιάζοντας τις πιθανές εξηγήσεις των αποτελεσμάτων.

Κατασκευή ερωτηματολογίου

- Ορισμός του τίτλου του ερωτηματολογίου
- Επιλογή του σκοπού της έρευνας και των μεταβλητών που θα πρέπει να διερευνηθούν για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός.
- Επιλογή των ατόμων που θα απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο
- Καθορισμός ενοτήτων- παραγόντων που περιλαμβάνονται στο ερωτηματολόγιο (πχ. Δημογραφικά, απόψεις, συμπεριφορές κλπ).
- Επιλογή των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στην κάθε ενότητα

- Καθορισμός της μορφής των απαντήσεων (είδος απαντήσεων, κλίμακα αξιολόγησης των απαντήσεων).
- Συλλογή δεδομένων από 10 – 8 άτομα (συμπληρωμένα ερωτηματολόγια, πιλοτική έρευνα).
- Παρουσίαση αποτελεσμάτων.

Επιλογή του σκοπού της έρευνας και του τίτλου του ερωτηματολογίου

Καθορίζεται η ερευνητική υπόθεση για να καθορισθεί, το δείγμα και ο τίτλος του ερωτηματολογίου.

Καθορισμός του πληθυσμού

1. Ο πληθυσμός καθορίζεται από το ίδιο το αντικείμενο της έρευνας (για παράδειγμα, οι καταναλωτικές συνήθειες των αγροτών, ή οι στάσεις απέναντι στις νέες τεχνολογίες των πρωτοετών φοιτητών).
2. Καθορίζεται ο τύπος του πληθυσμού που θα επιλεγεί το δείγμα (για παράδειγμα, αν χρειάζονται οι διευθύνσεις τους και εμείς έχουμε πρόσβαση μέσω των εκλογικών καταλόγων τότε αυτόματα περιορίζεται σε άτομα άνω των 18)
3. Καθορίζεται το δείγμα (καθορισμός του στοχευμένου πληθυσμού, είδος δειγματοληψίας, μέγεθος του δείγματος και τελική επιλογή).
4. Λαμβάνονται υπόψη τα υλικό-τεχνικά προβλήματα που προκύπτουν.
5. Εξασφαλίζεται η πρόσβαση στο επιλεγμένο δείγμα.
6. Ο ερευνητής πρέπει να επιλέξει και να σχεδιάσει τη διαδικασία της διανομής, συμπλήρωσης και της συλλογής των ερωτηματολογίων.

Καθορισμός του δείγματος

Πόσα άτομα πρέπει να επιλέξω ώστε το δείγμα μου είναι αντιπροσωπευτικό; Ανάλογα με το συνολικό πληθυσμό και με τις μεταβλητές της έρευνας. Φυσικά όσο μεγαλύτερο δείγμα, τόσο πιο αξιόπιστα και αντιπροσωπευτικά τα αποτελέσματα.

Δημιουργία ερωτήσεων-είδη απαντήσεων

Ανάλογα με τα είδη των απαντήσεων οι ερωτήσεις χωρίζονται σε:

1. Κλειστής μορφής.
2. Ανοιχτής μορφής.
3. Εικονογραφημένης μορφής.

4. Πολλαπλών επιλογών.

1. Ερωτήσεις κλειστής μορφής

Αυτός ο τύπος ερωτήσεων προσφέρεται καλύτερα για τη στατιστική ανάλυση, αλλά παρουσιάζουν τον κίνδυνο να «υπαγορεύσουν» την απάντηση. Οι ερωτήσεις είναι εύκολα κατανοητές και εύκολο να απαντηθούν και εγγυώνται μια σχετική ανωνυμία. Είναι απαραίτητη μια πλήρης λίστα με εναλλακτικές απαντήσεις με την επιλογή «τίποτα από τα παραπάνω» ή με ένα κενό για να απαντήσουν ότι θέλουν. Η απάντηση δεν προβλέπεται ούτε προκαθορίζεται και ο ερωτώμενος είναι ελεύθερος να εκφραστεί όπως θέλει. Για παράδειγμα: Ποιος είναι, κατά την άποψη σας, ο καλύτερος τρόπος πιθανής εξέτασης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση; Για παράδειγμα: Διαβάζετε έντυπα περιοδικά σε άλλη γλώσσα εκτός από τη δική σας;

- Συστηματικά
- Ευκαιριακά
- Σπάνια
- Ποτέ

2. Ερωτήσεις ανοικτής μορφής

Με τη χρήση ερωτήσεων ανοικτής μορφής δίνεται περισσότερη πληροφορία, αλλά είναι πιο δύσκολο να κατηγοριοποιηθεί. Υπάρχει μικρότερη ομοιομορφία, αλλά μικρότερος βαθμός αξιοπιστίας. Οι ανοικτές ερωτήσεις χρησιμοποιούνται συχνά για τη δημιουργία κλειστών ερωτήσεων.

3. Ερωτήσεις εικονογραφημένης μορφής

Αντί ερωτήσεων παρουσιάζονται φωτογραφίες ή εικόνες και οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιλέγουν την απάντησή τους (χρησιμοποιείται για παιδιά ή ενήλικες με περιορισμένη μόρφωση).

4. Ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών (multiple choice)

Είναι μια μέση λύση μεταξύ κλειστών και ανοιχτών ερωτήσεων. Οι απαντήσεις καθορίζονται από πριν και δίνονται μαζί με την ερώτηση. Ο ερωτώμενος είναι υποχρεωμένος να επιλέξει μεταξύ αυτών. Οι ερωτήσεις αυτές έχουν μεγαλύτερη ποικιλία απαντήσεων από τις κλειστές ερωτήσεις και ταξινομούνται πιο εύκολα.

Τύποι ερωτήσεων:

Α. *Δημογραφικά στοιχεία:* ηλικία, Φύλο, οικογενειακή κατάσταση, βαθμίδα εκπαίδευσης, εισόδημα.....

Β. *Συμπεριφοράς:* πόσο συχνά συμμετείχες σε οργανωμένο πρόγραμμα άσκησης κατά την προηγούμενη εβδομάδα;

Γ. *Στάσεων-απόψεων:* ποια πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα οφέλη από την συστηματική άσκηση;

Δ. *Προσωπικής ικανοποίησης:* πόσο ικανοποιημένοι είστε από την: καθαριότητα των χώρων άσκησης, τις γνώσεις του προσωπικού, την ποικιλία των προγραμμάτων που παρέχονται;

Ε. *Γνώσεων:* ερωτήσεις για αξιολόγηση γνώσεων των κανονισμών ενός αθλήματος, της τακτικής, ή της τεχνικής.

Στοιχεία επιμέρους ενοτήτων

Το ερωτηματολόγιο μπορεί να περιέχει ερωτήσεις με τυχαία σειρά, που κάθε μια από αυτές να ανήκει σε κάποιο παράγοντα που ορίστηκε από την αρχή.

Δημιουργία ερωτήσεων

Κατά τη δημιουργία των ερωτήσεων πρέπει να υπάρχει σαφήνεια στη διατύπωσή τους και να παρέχονται όλες οι πιθανές απαντήσεις. Η σειρά των ερωτήσεων να είναι τυχαία. Να έχει επιλεγεί η κατηγορία των απαντήσεων (κλειστές/ ανοιχτές, πολλαπλών επιλογών). Να έχει ορισθεί η κλίμακα για την καταγραφή των απαντήσεων.

Στοιχεία για την κατασκευή των ερωτήσεων

Στην κατασκευή των ερωτήσεων θα πρέπει να επιλέγονται λέξεις που είναι γνωστές στο ευρύ κοινό και ιδιαίτερα στον πληθυσμό που συμμετέχει στην έρευνα. Σε κάθε ερώτηση θα πρέπει να είναι ένα το ζητούμενο και όχι περισσότερα. Οι ερωτήσεις δεν θα πρέπει να περιλαμβάνουν αρνητική τοποθέτηση και θα πρέπει να αποφεύγονται οι αφηρημένες έννοιες. Οι ερωτήσεις δεν θα πρέπει να είναι ευρείες σε έννοια. Ο μεγάλος κατάλογος απαντήσεων είναι κουραστικός και αποπροσανατολιστικός. Ο αριθμός των ερωτήσεων δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις 20-25, όταν πρόκειται για ερωτήσεις γνώμης. Η θέση των ερωτήσεων πρέπει να είναι προσεκτικά επιλεγμένη ώστε να μην επηρεάζει η προηγούμενη την επόμενη απάντηση.

Συλλογή των δεδομένων

Ο ερευνητής έρχεται σε επαφή με αυτούς που θα συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο και κάνει ένα πρόλογο για το ερωτηματολόγιο και δίνει οδηγίες (μπορεί να υπάρχουν γραπτά στην εισαγωγή του ερωτηματολογίου). Επιβλέπει τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και στο τέλος ευχαριστεί τους συμμετέχοντες. Έπειτα οργανώνει τα δεδομένα προς ανάλυση.

Ανάλυση αποτελεσμάτων

Ο ερευνητής πρέπει να αναλύσει και να παρουσιάσει τα αποτελέσματα. Να εξάγει συμπεράσματα, να σχολιάσει τα αποτελέσματα δίνοντας πιθανές εξηγήσεις και να δημιουργήσει τις προτάσεις..

Ακούσιες διαστρεβλώσεις

Χρειάζεται πολύ προσοχή στην επιλογή των ερωτήσεων για να αποφεύγονται κάποιες ακούσιες διαστρεβλώσεις, όπως:

- η αντίδραση των ερωτώμενων για λόγους γοήτρου
- η αυτοάμυνα σε προσωποποιημένες απαντήσεις
- οι υπαγορευμένες από τη διατύπωση της ερώτησης απαντήσεις
- η έλξη της θετικής απάντησης
- ο φόβος ορισμένων λέξεων
- η έλξη από τις αναφορές σε θέματα προσωπικότητας
- ο φόβος μιας αλλαγής

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ ΛΟΙΠΟΝ...

...για να κατασκευάσετε ένα ερωτηματολόγιο που θα μπορεί να δώσει απαντήσεις στην ερευνητική υπόθεση που θέσατε, θα πρέπει να μπορείτε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις. Εάν μπορέσετε να τις απαντήσετε με σαφήνεια τότε η μέθοδος της έρευνας σας με τη χρήση ερωτηματολογίου είναι σωστή!

ΕΡΩΤΗΣΗ 1^η.

•*Ποιος ο τίτλος του ερωτηματολογίου; Είναι σχετικός με την ερευνητική υπόθεση;*

ΕΡΩΤΗΣΗ 2^η.

•*Ποιο το μέγεθος του δείγματος; Είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού;*

ΕΡΩΤΗΣΗ 3^η.

- Το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου είναι ανάλογο με τον τίτλο και την ερευνητική υπόθεση;

ΕΡΩΤΗΣΗ 4^η.

- Είναι το είδος των ερωτήσεων ανάλογο με το επίπεδο των ερωτώμενων;

ΕΡΩΤΗΣΗ 5^η.

- Είναι σαφείς και ακριβείς οι ερωτήσεις; Κάνετε μια πιλοτική έρευνα σε μικρό δείγμα;

ΕΡΩΤΗΣΗ 6^η.

- Ελέγξατε την αξιοπιστία και εγκυρότητα του ερωτηματολογίου;

- ο Εάν όχι, τότε υπάρχει πρόβλημα στην πειραματική διαδικασία!

ΕΡΩΤΗΣΗ 7^η.

- Επιλέξατε τον τρόπο κωδικοποίησης των απαντήσεων και της στατιστικής ανάλυσης;

ΕΡΩΤΗΣΗ 8^η.

- Γνωρίζετε πως θα παρουσιάσετε τα αποτελέσματα και τι σχετικές προτάσεις θα κάνετε;

ΠΡΑΚΤΙΚΗ (κατά τη διάρκεια του μαθήματος)

Οι φοιτητές σε ομάδες δίνουν παραδείγματα με υποθετικά ερευνητικά σενάρια, προτείνουν τίτλο ερωτηματολογίου για κάθε σενάριο, αναφέρουν πιθανούς παράγοντες του ερωτηματολογίου, κάποιες ενδεικτικές ερωτήσεις και επιλέγουν τον τύπο απαντήσεων.

Προσδιορισμός του αντικειμένου της έρευνας.

Κάποια παραδείγματα:

Έρευνα σχετικά με τη χρήση καπνού σε όλα τα στρώματα του πληθυσμού

Πρόκειται γενικά για τον καπνό ή για τον καπνό καπνίσματος; Τι εννοούμε λέγοντας «όλα τα στρώματα»; Οι ανήλικοι συμπεριλαμβάνονται;

Έρευνα σχετικά με τη γνώση του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας

Θα ρωτήσουμε συγχρόνως του αυτοκινητιστές και τους μη αυτοκινητιστές;

«Η εικόνα της πυρηνικής ενέργειας στους νέους 16-20 ετών»

Οι νέοι διάκεινται ευνοϊκά προς την ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας;

Οι νέοι ενδιαφέρονται για τα προβλήματα της πυρηνικής ενέργειας;